

що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру: Протокол II від 8 черв. 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text.

6. Статті про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння: Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 56/83 від 12.12.2001. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf.

7. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.04.2024).

УДК 342.7(043.2)

Хубулов І., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Чулінда Л.І., к.ю.н., доцент

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Право людини на життя належить до першого покоління прав людини, яке сформувалося відповідно до вимог Нового часу і відобразило гасла буржуазних революцій, які виникли як опір державному свавілля, а тому були закріплені як захисний механізм у взаємовідносинах суспільства із державною владою. У контексті правового статусу людини визнається принцип автономії особистості, що враховує повагу до індивідуальності та волевиявлення людини, самостійного визначення та реалізації особою свого способу життя та діяльності.

На сучасному етапі захист і гарантії дотримання прав людини є пріоритетним аспектом діяльності міжнародної спільноти. Для досягнення даної цілі держави ратифікують відповідні декларації і конвенції, тим самим здійснюючи уніфікацію національних та міжнародних стандартів з прав людини. Такими актами є, зокрема, Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. та ін.

На національному рівні права людини та гарантії їх забезпечення визначаються Конституцією України, а механізм їх забезпечення деталізується безпосередньо у законах. Варто зазначити, що перелік конституційних прав і свобод людини не є вичерпним. Це означає, що зміна суспільних цінностей, розвиток технологій та інші фактори можуть стати причиною доповнень II розділу Конституції новими правами та свободами. Право людини на життя є фундаментальним правом кожної

людини і не підлягає обмеженню за жодних обставин. Зокрема, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що людину не може бути позбавлено цього права, за винятком винесення вироку, що передбачає смертну кару [1]. В Україні смертна кара була визнана неконституційною у 1999 році Рішенням Конституційного Суду України [2]. Кримінальний кодекс України 2001 року вже не містив зазначеної вище міри покарання [3].

Стаття 27 Конституції України визначає обов'язок держави захищати життя людини [4]. Однак в умовах повномасштабного вторгнення країни-агресора (рф) на територію України забезпечення права на життя не реалізується повністю, а тому не може бути гарантованим. Крім того, набуває поширення тенденція примусової мобілізації громадян, що можна кваліфікувати як розпоряджання державою правом людини на життя. Важливо підкреслити, що відповідно до статті 15 Конвенції держави мають право вживати заходів, які не відповідають умовам Конвенції, дотримуючись при цьому принципу доцільності та домірності. Однак це не стосується статті 2, крім смертей внаслідок «правомірних воєнних дій». Однак Конвенція не дає визначення поняттю таких дій, а ЄСПЛ не застосовував дану підставу для відступу від зобов'язань у своїх рішеннях [5]. Тому для з'ясування значення цього поняття потрібно з'ясувати доцільність застосування таких дій. Тобто визначити, чи дійсно ці дії були викликані крайньою необхідністю, та, чи можливим було застосування будь-яких інших заходів.

Варто зауважити, що Конституція України містить положення, які фактично становлять колізію. З одного боку, стаття 64 закріплює перелік прав, що не можуть бути обмеженими за жодних обставин, серед яких і право на життя [4]. З іншого – у статті 65 зазначається військовий обов'язок громадян України, який передбачає піддавання ризику їхніх життів.

Право людини на життя передбачає її свободу в реалізації свого права. Іншими словами, піддаючи ризику людське життя, держава тим самим не тільки не гарантує його захист, але й піддає загрозі. У морально-психологічному аспекті людина, яка відбуває військову службу проти власної волі не є мотивованою, через що не може вважатися ефективним воїном. У контексті даного питання варто звернути увагу на таку проблему, як відсутність адекватної заохочувальної системи до військової служби, що потребує ретельного дослідження.

З іншого погляду, державі необхідно вдосконалювати військову потужність за рахунок людських ресурсів. Ця необхідність зумовлена обов'язками держави. Тобто захист конституційного ладу, зокрема незалежності й територіальної цілісності є необхідним для забезпечення можливості захисту людських прав і свобод, зокрема права на життя, цією державою. Відповідно, держава, якої не існує, не може забезпечити захист

прав людини, а тому їх гарантія опиняється під загрозою.

Отже, доцільним слід вважати перехід на контрактну військову службу. Першим кроком до цього є розроблення ефективної системи заохочення, оскільки мотивування є пріоритетною складовою державної політики у сфері військової служби. Другий аспект полягає у належному соціальному забезпеченні військовослужбовців та їхніх сімей, а також ефективному механізмі його реалізації. Третім важливим аспектом є залучення іноземних військових загонів, яке б забезпечило підвищення військової потужності України в умовах повномасштабного вторгнення на територію України.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Рішення Конституційного Суду України (справа про смертну кару) від 29.12.1999 № 11-пп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>.

3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

5. Право на життя в умовах війни?! URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-zhyttia-v-umovakh-viiny/>.